

Čtení o PROSETÍNĚ

SEŠIT č. 7

OBSAH:

- První světová válka, výpis z obecní kroniky
- Čeněk Štěpánek a Prosetín, vzpomínky
- Svobodová Žofie: 28. říjen 1918, vzpomínka

Čtení o Prosetíně připravila komise při obecním úřadě ve složení Milena Šimsová, Květa Syrová, Miluše Prudká, Květa Kotlánová, Zdeněk Štěpánek, Vladimír Procházka a Jaroslav Fučík. Komise se setkala s podporou širokého okruhu občanů. Zvláštní poděkování zasluhuje zejména pan starosta Bartoň a paní Londrasová. Foto zapůjčili V. Procházka, M. Hlaváčková a K. Syrová

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Uherskem vyprovokována byla válka Srbsku a tím zahájena
válka světová r. 1914.

Válka světo
r. 1914.

Šišla neočekávaně. Žádný nic takového netušil.

Při smrti následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este
v Sarajevě, činěny byly různé dohody, ale marně. Šiškva-
čila válka, která jak svým rozsahem, tak i počtem bojovníků,
způsobem boje a dokonalostí vřezdných jbraní, počtem obětí ži-
mi umrcených, velikými spoustami na bojištích (na suchu, na
moři, pod mořem, ve vzduchu) nemá v dějinách příkladu. Dou-
falo se však, že vojna dlouho nepotrvá, ale nebylo tomu tak
a brzy nastala bída všeobecná. Dobře učinili si hospodáři,
jichž srdce vůči hladovícím se nerozdílela a prodávali ži-
votní potřeby toliko za úředně stanovenou maximální cenu.
Zvláště ženy marokaravších mužů byly k politování. Pro-
ce mužova všude scházela, potahů nebylo s dostatek, cha-
sy rovněž nebylo, jen 14 a 15 letých hochů a pole musela
být obdělána, dobytek obsloužen. Proto byl vládou od 1. Letní čas
května každého roku zaveden všude úřední cestou pak r.
„letní čas“, že totiž hodiny v té době nařízeny byly o
hodinu napřed.

Mnoho bylo na války smutku v obei. Hned v r. 1914
padli : 1. Svoboda František, č. d. 60., padl na srbském ve vál. svět
bojišti. - 2. Vincenc Svoboda, č. d. 13., (tamtéž^{*)} - 3. V ne-
mornici v Bohumíně, v rak. Slezsku, zemřel Tenký Jan, ^{*) na rusk. bo}
převzen do Prosettna. - 4. V Tyrolích zemřel v nemocnici
Procházka Josef, č. d. 61. - 5. Ilacanda Vincenc, raněn, ze-
mřel v Hodoníně na Mor. - 6. Pučálek Josef, raněn, zemřel
ve Feldbachu. - 7. Neznámým se stal Jan Komoň. Těm-

Padlí

ve vál. svět

*) na rusk. bo

to 7 mi padlým budíž nehynoucí pamět zachována, neboť oni za osvobození naše životy své položili.

Všeho mužstva za války mobilisováno v obci Prose-
Hně 66 mužů. Více méně raněných bylo veliké množství,
z nichž mnozí křistávají mrazáky do smrti.

Byla to válka světová, neboťúčastnila se jí
většina států evropských a amerických (z asijských Ja-
ponsko); bojovali v ní vojáci ze všech dílů světa a kři-
la v Evropě, v Asii i v Africe. Většina států postavi-
la se na stranu Trojdohody, k níž se přidal i člen
Trojspolku - Itálie. Jenom Turecko a Bulharsko spoji-
ly se s Německem a Rakousko-Uherskem, doufajíce, že počá-
teční vítězství Německa bude dovalé a že s pomocí vítězných
centrálních mocností (Rakousko-Uherska a Německa) se stao-
na Balkáně změní v jejich prospěch.

A skutečně Německo svou výbornou organizací do-
vedlo dlouho odolávat tlaku spojených nepřátel. Zvláště
ve třetím roce války, když po druhé revoluci ruské bol-
ševici učinili mír s Německem a Rakouskem, byly obavy,
že centrální mocnosti zvítězí. Ale krátce spojence na vý-
chodě nahradily Spojené státy severoamerické na západě.

A tak s pomocí čerstvých posil vojska severoame-
rického podařilo se ve čtvrtém roce válčení porazit cen-
trální mocnosti, čtyřletým bojem unavené a nedostatkem
potravin zeslabené.

Len císaře Viléma II. o světovládě anebo ale-
spoi o vládě nad střední a jižní Evropou a Přední A-
sií se rozplynul, císař sám a s ním všichni panovníci
v Německu a Habsburkové v Rakousko-Uhersku zbaveni

ovážka centr.
mocností.

vlády. Rakousko-Uhersko rozmetáno a střední a východní Evropa byla proměněna ve státy národní (většinou republiky) podle zásady sebeurčení národů. Francie, Anglie a Itálie posíleny byly sice přírůstkem území, ale finančně byly zeslabeny.

Válkou světovou bylo zničeno několik (15) milionů lidských životů a za tisíce milionů statků pozemských, Evropa přivedena na pokraj zánubý, uvěřena do veliké bídy, velkých dluhů a lidstvo celé propadlo surovosti a kráse mravů.

Národ český za války ztratil mnoho. Mužové jeho museli bojovat proti svým bratrům slovanským a prolévati krev za cizí říjiny a také jich statisíce padlo. Ale krev jejich nebyla prolita marně. Hlouček nadšených bojovníků - s J. G. Masarykem v čele - za hranicemi postarvil se beze zbraní proti Rakousko-Uhersku, ale podporován slavnými činy našich hrdinů legionářů, dobyl nám svobody, ztracené před 300 lety

Hned na počátku války věnovala obec kadejší "červenému kříži" 25 Kč.

V době války byly rekvisice obilí po celé říši, přiděl pokravin na osobu byl jen malý 24 dkq mouky denně. Při tom mouka vymítela se až na 80 %

Rekvisice obilí r. 1915: 140 q žito, 20 q pšenice, 5 q ječmene, 215 q ovsu, 83 q žitné mouky.

R. 1915 bylo velké sucho dlouhodobější z jara; poprvé počalo pršet až teprve 28. června. Tehož roku na podzim mnoho neděl trvaly deště. Neskliženo ani 1/3 ožjiny.

Drobné pečivo přestalo se vyráběti. Bílá mouka míchat se musela s ječnou, do chleba přidávána

mouka kukuřičová a brambory. Obilím nedovoleno krmiti ku vyživě dobytka neb drůbeže. Brambory zakázáno ořezávati než toliko loupati.

Přihlašování
zásob.
r. 1915

Všeobecné přihlašování zásob dalo se opět na podzim 1915 obec Prosetín odvedla zatím opět 60 q žita a 60 q brambor.

Zároveň byl téhož roku v listopadu soupis slámy, se-
na, dobytka, drůbeže, másla, vajec, tvarohu.

Všeobecné poměry
r. 1915

Jak již bylo praveno, bylo z jara trvale sucho až do 28. června 1915, kdy počalo poprvé pršet. Téhož roku od 7-12 června byla téměř tropická vedra, neboť teplo-
měr ukazoval ve stínu 34° C. Tu bylo bez deště, vše předčasně podesechlo. Ve žních pak stále přišlo a mnoho obilí porostlo. Brambory hnily. Listopad studený -
mrazivý: 29. list. 1915 již 20° C mrazu. Jaké to proti-
vy v počasí toho roku: abnormální vedra - mrazy; su-
cho - moko, což vše ještě nouzi a bídu zvyšovalo.

Upisování na
válečné půjčky

Na I. váleč. půjč.	upsala kontr. zálož se sídl. v Gros.	2000 Kč
" II. "	" " " " " " " "	2000 "
	a Jan Bellšček	400 "
" III. "	" " " " " " " "	6000 "
	a rolníci	4500 "
" IV. "	" " " " " " " "	5000 "
	a rolníci	1600 "

V celém moenář. rak.-uhers. na IV. vál. p. 20.000,000.000 Kč
s. j. 20 miliard; (Rak 14, Uh. 6)

Soupis obil. zás
r. 1916.

Soupis obil. zásob r. 1916 k nové sklárně. Okres
Broskovice má dodati 40 vagonů obilí, zdejší obec?
Omezení výroby a výčepu piva: Cena obvyč. p. 1 l = 68 h,
od září 1916 smí se pivo ve všední dny čepovati toliko
od 7-10 hod. večer; v neděli a ve svátek od 4-10. hod. več.
V té době smí host obdržeti toliko 1/2 l piva; přes ulici

nejvíce 1 l piva. Poč. říj. 1916 zdraženo pivo, neboť smí se
prodávati na vesnici 1 l za 88 h

Sbírka: „Válečná nadílka vojínům r 1916 = 15.30 Kč.

Císař František Josef I. zemřel 21. list. 1916 o 9. hod.
večer na káňku v Schönbrunně, nedočkav se konce války,
jež vypořádal, ovšem jsa jinými k tomu hnán.

Nový císař Karel I. ujal se vlády ještě téže noci
o 11. hod.

V. válečná půjčka r. 1916

Obec měla upisovati aspoň 20.000 Kč; upisovala 26.000 Kč.

Upisování se dělo:

Skrze c. k. pošt. úř. v Olešnici	1000 Kč	V celé říši:
„ obč. zácl. „ „	5000 „	Rak. 4.400 mil. Kč.
„ rol. zácl. v Boleštně	1000 „	Uh. 2 300 „
„ koutk. „ „ Prosetíně	19200	Celk. 6 700 „

Dodávky tuků r. 1916

Úřed. se předpis. na krávu 20 g másla denně, měs. 600 g. 1916.

Z prasat se má odváděti sádlo dle níže váhy:

do 60 kg 2 kg sádla; do 100 kg 3.5 kg; do 150 kg
..... 6 kg; nad 150 kg 10 kg.

Neobyčejně kruté mrazy v celé střed. Evropě byly voláště
od 28. I. - 10. II. 1917. Noc 5. II. 1917 byla ze všech nejkrutější
u nás -25°C. Tím zničila se pima mezi nejmaximější
za posledních několik desetiletí. Pomřelo mnoho ově: vran,
veverek, jež mohly se po lese sbírat. Každý měl více méně
pomrzlých brambor ve sklepě a řepy. Mraz zachvátil li-
dem celkem 30% brambor.

V lednu a v únoru r. 1917 nastal veliký nedostatek
uhlí. Příčina: Těžké dopravní obtíže, pak mnoho

Fr. Fr. Jos. I.

Nový císař
Karel I.

V. vál. půjč

Dodávky tuků

1916.

Kruté mraz

leden - ún

1917.

Nedostatek

uhlí.

2.
uhlí muselo se dodávat do obsazeného rusk. Polska, Sedmihradská, Rumunská, kde doly nepracovaly pro nedostatek dělnictva. Německo převzalo zásobování Holandska a Dánska. I musili jsme vyvážeti uhlí do jižního Německa, aby kryt byl úbytek německého uhlí. Též byl i nedostatek vagonů. Veliké pak mrazy lednové a únorové zvýšily spotřebu uhlí. Následek: Továrny závody zastavily práce, školy (kde topivo nebylo), vysoké, střední, odborné, měšťanské, obecné uzavřány na neurčitou dobu. Komunikace v některých městech zastavena na čas.

vojenské rekvisice

26/2. - 6/3.

1917

Vojenské rekvisice zásob na Moravě probíhaly 26. února 1917 a trvaly 8 dní, až do 6. března. Na 600 vojáků nejriziknějších pluků a národností rozděleno bylo po zdejším okrese, ve vesnicích po 4, městečkách po 6 i více. Ti drželi se v obci po celou dobu soupisu obilí. Mlýnům nejprve nařízeno do 25. března února veškeré zásoby semletého i neseletého obilí odevzdati původním majitelům. Předsedy rekvisičních komisí byli učitelé, při čemž asistovali obecní funkcionáři, finanční stráž; vojsko jenom čekalo na dané pokyny a v případě potřeby prohlédávalo hospodářské budovy, kůlny, stáje. Též byl zabavován i mlék. Přítomní obilní komisionáři zabavené zásoby ihned skupovali. V tomto týdnu vyúčtováno nebylo. Konečný výsledek veškeré rekvisice na Moravě od 26./2. do 6./3. 1917 činil 1306 vagonů a to obilí 700 vagonů, zbytek byly luštěniny a brambory.

na jaře
r. 1917.

25. března 1917 všude sněžilo jak v prosinci a v lednu, jakoby nastávaly vánoce a ne velikonoce. Aby kima s takovou houževnatostí dodržovala svůj čas jako na jaře 1917, máme málo pamět-

míků. Jindy bývalo již mnoho kaseto. Všude spousty sněhu a ledu. Připovědi: „zelené vánoce - bílé velikonoce“ se zase osvědčila. Následky: vyčerpání píce, opoždění žni, zvýšení hladiny a nedostatku.

Za 5 neděl po nabavení obilí únor - březen 1917 nastaly реквизиice nové, neboť nezdařily se ty první býti dostatečnými. Bylo tedy nařízeno: Nové реквизиice

1. kůrce pracující ke všech příslušníkům v domácnosti snížit na $\frac{1}{3}$
2. z jarního osiva odezdati ještě 10%
3. doba kásov vyměřena toliko do 30. června (dř. do 15/8)
4. na koně do 31/8. určeno od 15/3. - 31/8. toliko $\frac{1}{2}$ kg ovsa místo 1 kg denně.
5. míšenina má se všechna odezdat, krom potřeby na osivo, z které má říjen 10% srazit. Dříve bylo směsku na krmení ponechat.
6. ze 275 kg brambor ponechaných na kamenní vepřiči má se odvést $\frac{1}{4}$ -

Od c. k. vrchní církv. rady z Vídně došlo Rekvizice pro
oznamení, že budou $\frac{2}{3}$ kvonů bezpodmínečně odebrány 13. května 1917. Relá obec byla proto neočekávanou zprávou vzrušena. Prve, nežli tak učiněno býti mělo, kvonilo se na obou věžích - katol. a evg. - po celou hodinu „na posloučení“ všemi kvony. Zástupcy lidu shromážděvaly se u kostelů, očekávající s napjetím počátek práce. Kdo mohl, podíval se ještě jednou na kvony, s nimiž jsme se již navždy posloučiti měli. Přišel mistr kámečnický R. Mrkos z Schönböcku v Dolních Rakousích s dvěma pomocníky. Nejprve snímány dva kvony na věži katolické. Byly vzaty dva menší kvony; největší „Mar

řekla "byl ponechán". Do odstavčování jeho byly vytyčeny po-
 mocí klasického matematického, vsmutně do světa, odkud
 hozeny děti na dno. Žádná nebyla vedle, aniž se žene pa-
 dnutí, neboť jede k tomu bylo odjmuté a hozeny a mětko
 jede k níž se pánky.

Do skončení práce na její křehké kony se
 připravily k odjmutí kromě na domě její souvšečnosti. Do-
 nezdě ap. Janů D. Šlecha "nebyl právě doma" a ten se
 již značně naučil, ponechala se práce a na zdraví den
 ráno. Od 5. hod. do 6. po celou hodinu prvnice se jede.
 Největší zájmem se kromě "Jan čtení Šlecha". Jest na
 něm byl čas. 11, 98: "Přijde ke mně v práci, k němu přeje-
 že se odjíždí a já jsem odjíždím". Tento prou byl
 odar práci vinnou, která se musela léta vyhledat a dlužit.
 Takže prou 9 a cca 1000 Kč (2000 Kč) žron vstavení,
 vsmutně přerostla do světa. 5. magistru občanské škole-
 ko vsmutně a - - je třeba otčí. Šlecha ko otčí: "je
 nebude křeh kromě, které jsme si a radost, která je a vel-
 kými odjíždí v práci! Kde nás a psmutně i vese-
 lých odjíždí do domu šlecha vytkely. Mnoho o to při-
 tom psala. - Tento veliký prou spatřujeme a
 každý se do světa k němu před věčnou smutnou. Když
 byl a misha přerostla, přerostla ke smutně smutně-
 ho velkého prou: "Mink Jan Šlecha o vaze 2. 79 q a
 a nápisem: "Šlecha šlecha šlecha křehká: "Šle-
 chovi 10, 7 - Šlecha jede dva měsíce kromě, šle-
 ne křeh kromě kromě šlecha mě - jede vese-
 nami šlecha a vsmutně šlecha ku psmutně
 dovedeno - i na ně v křehka práce šlecha má. Žro-
 ny byly na vory matematické a psané v práci 4

odvezeny na nejbližší stanici želez. do Netvořdice, odkudě do-
preveny byly do Škodovy továrny na děla v Plzni. Za 2
kovy (evg.) vyplatil erár 4716 Kč, vážíci 1179 kg -

VI. válečná půjčka konala se v květnu r. 1917.
Základní aspoň pateronásobný obnos přímých daní.

Přímá daň 2900 Kč x 5 = 14.500 Kč. Obec upsala 1000 Kč,
kont. zácl. 4000 Kč, jednotlivci 4000 Kč; celkem 9000 Kč;
v celém Rak. 5 miliard.

VII. válečná půjčka vykazuje se na podzim r. 1917
obnosem 14.000 Kč, v celém Rak. 5.801 mil. Kč. Tato VII. v.
půjč. byla doposud největší ze všech vál. půjček; viděti z
toho, že energie mysli lidu dosud nepoklesla naopak
stoupala. Za pozoruhodné sluší uvést, že hl. m. svatý p.
Jerusalém, který až doposud byl v rukou nevěřících Tur-
ků, dobyt byl od Angličanů 10./12. 1917. Tím sám papež se
tomu paradoval, třeba je ho dobyli protestanté.

VIII. válečná půjčka r. 1918 činila na Prose-
tín 5000 Kč; ta byla poslední a ještě větší předešlé:
R. 5.763.4, U. 3.018 = 8.781.4 mil. Kč.

Pro těžce strádající české děti založen byl v r.
1917 spolek A. n. v. "České srdce" (z popudu české spiso-
vatelky Růženy Svobodové), jenž obral si za úkol po-
travinami a penězi podporovati opuštěné chudé děti. Za
dobu 1 roku umístěno na 100.000 českých dětí v lido-
milných rodinách, sebráno veliké množství potravin,
přijato na penězích 3.000.000 Kč. Tolik dovedl vykoma-
ti národ pro vlast v době největších svízeli a útrap.
Zdejší obec přijala do púrných rodin 13 dítek "Č. S." z
Brna na dobu 6 neděl v době prázdnin.

Národní divadlo
v Brně

Ještě více vykonal národ český v těžké době 4. a 5. roku válečného. Sebral poměrně v krátké době 1 ro-
ku v roce 1918 : 4 miliony Kč na stavbu II. české-
ho národního divadla v Brně

Hospodářské
rady.

Brno po vypuknutí války zavedeny byly k. ro-
hospodářské rady a nakupování všech různých potřeb
životních (provisace) dalo se dle listků, které v určitý
čas (v městci) úřadem okresním vydány byly. Ty do-
šly v určitý den v městci a podle počtu členů podiny
se rozdělily. Podle toho kupovalo se na listky: cukr,
mouka, mýdlo, svíčky, petrolej, Aabák... To vyří-
kovaly a spravovaly hospodářské rady. Dozrvaly
na veřej. aprovisaci, na prodej obuvi a obleku, pro-
dej dříví a uhlí, měly dozor na rekvizici dobytka, na
odvádění a prodej mléka, másla, sůlky, nad rekvizi-
cemi obilí a zemědělských plodin vůbec, nad osevní-
mi plochami a výmlaty, nad mlýny a mléčnými vý-
hary, konaly různý dozor a kontrolu všeobecnou. "Pod
rukou" nesmělo se nic prodávati. Jednání těchto ho-
spodářských rad bylo důvěrné. Jejím vlivem hospodář-
ské rady měly působiti na producenty, aby ti to ko-
nali své povinnosti vůči státu; v evidenci vedly
dodávky obilí a brambor; výkupním komisariům,
komisionářům a všem státním příručím byly ra-
dou co nejvíce nápomoeni.

Španielská
chřipka.

V roce 1918 řádila zle na celém světě
španielská chřipka, která vyžádala si více životů
než válka sama, totiž na 20 milionů. I ve zdej-

si obci někteří lidé touto epidemií byli napadeni. Často následovala smrt v krátkosti. Následek její byl u mnohých i ohluchnutí.

Dlouhé utrpení obyvatelstva bylo již nesnesitelné a jen naděje, že bude již lépe, že naděje národu našemu okamžitě svobody pomáhala snášeti bídu a křásti.

Zpráva o převratu dne:

— Dne 28. října 1918 —

došla do Prosetína odpoledne dne 28. října 1918:

Telegram z Prahy
o české samostatnosti.

Telegram :

Prosetín.

Všem obecním úřadům.

Praha

Zákon vydaný národním výborem

dne 28. října 1918.

Samostatný stát československý vstoupil
o život. Zachována byla souvislost dosavadního
právního řádu, sestaven nový. Aby nenastaly zmat-
ky a právně byl nerušený přechod k novému státní-
mu životu, národní výbor jménem československého ná-
roda jako vykonavatel státní správy nařizuje :

Článek 1. Státní formu československého státu
určí národní shromáždění ve shromáždění s československou
národní radou v Paříži jako orgánové jednomyslné vůle
národa. Než se tak stane, vykonává státní správu
národní výbor.

republica československá,

žako :

Wárodni shromáždění ustanovilo se jednolokálně na horní, aby všířem státní bylo lidem, a v obecní, de- mokratické a samostatný náš stát aby prosláven byl.

člásek republiky.

Časny so horní věsta celi obce. Štátní obve- řady se na doněch práporý v národních kárách, po- kady nspřádaná pívod a hudební, dělána star- nostní jě a slo se k dočinim rybníku, kde foto- jen byl s. k. národný oříček, jeny šáven byl sta- fiky. Š dnuhy den pokračování v slavnostních pro- jevch a na "školce" hořel večer ohen, kde pšílený byly vsočky by hřani obřady hodybníké podiny. jínak odbyl se u nás hřevat klidně a důstojně.

čl. 1. Štátní.

Článek 2. Žáno v šarce 28. října 1918

akládá, aby kenta jakon provede.

článek 5. Štátního nřádu ustanovimé se

článek 4. Jakon mábyat pšátnochi dnevimé a nářimé.

článek 3. Vsočky nřady samostpávené a křupní, nářady štátní, kěmské, štěpní, křupní a štěpní jón nářimé ustanovimé se. Škola- tím nářady a jědnýmí de donud pšátných kákonim

článek 2. Vsoček dšarvídnu kěmské a štátké křupny a nářimé nářadny nářadim v štátnochi.

Čeněk Štěpánek a Prosetín

(1912 - 1931)

Následující text je výňatkem z osobních pamětí, které nesou název "Životopisné poznámky" a jsou ve vlastnictví dcery autora doc.PhDr.Olgy Štěpánkové CsC, bytem Brno, Neumannova 30. Původní verze nedoznala prakticky změny.

Čeněk Štěpánek se narodil 4.února 1892 v Bolešíně. Svě životní credo vyjádřil v roce 1918, kdy byl pověřen psaním kroniky obce Prosetína: "Mám-li podle předpisů napsati zde údaje o sobě, prvním kronikáři, je mi to těžké.

Dle církve jsem českobratrským evangelíkem, ale dle běžných názorů velice slabým.

Po roce 1918 politicky republikánem, nevěřícím v neomylnost své strany.

Věřím jen v jediné. Lepší život přijde s lepším životem. Dokonalá školní výchova, správná péče o dorost, založená na čisté lidskosti a na stranickosti, povede nás do lepších i myšlenkových i hospodářských světů.

Není rozdílu mezi středověkým jezuitou a dnešním bigotním politickým straníkem."

V roce 1912 Čeněk Štěpánek zakončil svá studia na učitelském ústavu v Čáslavi. Od roku 1912 do roku 1931 byl jeho život spjat s Prosetínem.

+

+

+

s.5: Byl jsem tedy učitelem. Nepamatuji, že bych byl nad tím nějak pyšný. Chtěl jsem jen pracovat, pomáhat. Nějaký čas před tím jsem byl ve Vsetíně a odtud jsem šel na Radhošť. Z četby mi bylo Valašsko velmi blízké, ale přímý pobyt mě s ním sblížil ještě více. Chtěl jsem tedy na Valašsko a jen jsem si podal žádost. Míjely týdny prázdnin, dost učitelů bylo tehdy bez místa a já také pochyboval o příznivé odpovědi na moji žádost. Byl jsem vyzván, abych si podal také žádost na svůj okres Boskovice. Udělal jsem tak a za krátkou dobu přišel dekret do sousedního Prosetína, kam jsme byli přiřazeni a kam jsem chodíval do kostela. Ředitelem školy tam byl Bukáček, který mě učil kdysi v Bolešíně.

A škola byla dvoitřídka, malotřídka, životní můj úkol. Byla to evangelická škola s právem veřejnosti. Budova byla nevyhovující, stará, jak si ji kdysi církev postavila po tolerančním patentu. Na konci devatenáctého století a na počátku dvacátého byl tam učitel Šimek, silná učitelská osobnost, který se snažil postavit novou školní budovu. V místnosti 6x7m vyučoval často až 120 dětí. Boj o novostavbu prohrál a v kronice zápis o tom končí: "A tak ne učírna, nýbrž mučírna pro mne připravena jest."

V obci byly dvě školy evangelická a katolická. Obě s právem veřejnosti, ale oddělené. Občané byli evangelíci, do katolické školy chodily děti z přiřazených obcí. Prosetínští zemědělci se považovali za jakousi aristokracii v této části Českomoravské vysočiny. Každý rolník měl průměrně 7 hektarů lesa a luk bylo také dost. Proto hospodaření za těchto podmínek bylo mnohem snazší než-li v jiných vesnicích. V rodinách měli pravidelně jen jedno dítě. Po narození přišly "sudičky" a určily životní cesty nového občana, samozřejmě přísně podle majetkových poměrů. V hostinci byly určité stoly pro rolníky, jiné pro domkaře a u dveří sedávali podruzi a čeledínové. V době, kdy jsem přišel do

Prosetína, sedávali mezi domkaři i ti z rolníků, kteří měli více než dvě děti. Ženili a vdávali se mezi sebou, takže síť příbuzenství byla tak složitá, že jsem se v těch tetičkách a kmocháčcích nikdy nevyznal. V obci bylo kdysi třicet rolníků, ale to již v této době pomalu zanikalo. Dědic "gruntu" si vzal jen s "gruntem" a tak se počal hromadit zemědělský majetek ve větší hospodářské podniky. V obci byl starostou mladý rolník Felíšek.

Léta 1912 až 1915, kdy jsem byl odveden k vojenské službě, byla ve znamení učnovských let jak ve školní práci tak i v práci mimoškolní. Měl jsem v druhé třídě 56 dětí. Ředitel školy - Bukáček vyučoval první třídu, která byla umístěna v malé místnosti sousedního hostince. Učitelé začátečníci podléhají dvěma těžkým nemocem. Domnívají se, že dítě musí vědět všechno, co ví sám učitel a pod pojmem vyučování rozumějí mluvení učitele.

Prvou nemoc mi umožňovala kvalita dětí. Bylo mezi nimi dost jednotlivců velmi nadaných, jim byl rozsah předepsané učební látky málo a my se pouštěli do dalších těžších úkolů. Po létech jsem teprve pochopil nespravedlivost takové cesty. Celá polovina třídy zůstávala bez vlastní viny pouhým divákem, navykala si na jakousi méněcennost, ztrácela víru v sama sebe. Právě hodnoty tohoto zadního voje se nerozvíjely, ve skutečnosti jsem byl já vinen jejich nízkým prospěchem.

Druhou nemoc rozřešil brzy lékař. Kašlal jsem krev a zkušený lékař se jen otázal: "Jste učitel?" "Ano." "Naučte se tedy ve třídě také mlčet." A tím jsem byl uzdraven. Teprve později jsem si uvědomil pravou hodnotu tohoto poučení pro výchovu školní mládeže.

Považoval jsem za samozřejmé, že učitel má pomáhati i v mimoškolním životě. Dělal jsem tedy to, co jsem nejméně uměl. Zorganizovali jsme pěvecký sbor. Učitel Jedlička z katolické školy nás cvičil, já dělal vše ostatní. Několikrát jsme měli veřejné vystoupení. Někdy jsme si pozvali solové zpěváky z okolí. Po představení byly živé besedy, protože účast byla velmi pěkná.

V obci byl hasičský sbor, v něm byl téměř každý muž nad dvacet let. Když jsem chtěl založiti sokolskou jednotu, musel

- 4 -

jsem tedy počítati jen s mládím pod dvacet let. Hasiči to totiž považovali za konkurenci. Cvičili jsme jen prostá. Místní stolař nám udělal za mé peníze hrazdu, ale ta nebyla dostatečně bezpečná.

Hasičský sbor měl knihovnu, která plnila funkci obecní knihovny. Pěkných, cenných knih tam bylo málo. Když jsem přišel do Prosetína, dal jsem do ní svých 30 knih, ale to všechno bylo málo. Navrhl jsem, aby na zakoupení knih byl dán čistý výtěžek z výletu. Byla vytvořena komise čtyř k výběru knih. Knihovnick však objednal knihy z Hynkova nakladatelství, samé krváky. Přínosem byla jen Pohádka máje od V. Mrštíka.

Nakonec jsem doporučil, abychom všichni v Sokole, pokud máme 18 let, vstoupili mezi hasiče. Stalo se. Dostal jsem kalhoty s hodně šiokými nohavicemi a chodil jsem poctivě na cvičení.

Provizorium v umístění školních tříd nemohlo dlouho potrvati. Místní školní rada s předsedou Pelíškem uvažovala o stavbě. Vznikl plán: Stará škola zůstane a k ní se přilepí ještě jedna třída. Bylo možné, aby taková nestvůra by byla postavena i proti mé vůli. Proto jsem vše nenápadně zdržoval.

Na štěstí místní školní radu zajímalo tehdy i něco jiného. V jedné schůzi se rada rozdělila na dvě bojové skupiny. Jedna tvrdila, že se země točí, druhá, že se netočí. V zápase se pokračovalo v každé další schůzi a stále bez výsledku. Po dvou letech přišel do schůze místní kovář, vůdce těch, kterým se země netočila a prohlásil: "Země se točí!" Nastalo ticho a kovář pokračoval: "Na vršku Chocholíku je studánka. Kdyby se země netočila, nebyla by tam voda. Jak se země otočí, chrstne tam voda, která ve studánce zůstane. Na takový důkaz naše učebnice zeměpisu zapomely. Takto se odvracela pozornost od stavby školy.

V roce 1915 jsem nastoupil k vojenské službě. Byl jsem na dvou kurzech pro poddůstojníky a v jednom pro důstojníky. Přesto jsem skončil jako svobodník. Měl jsem štěstí. Nikdy jsem nevystřelil.

Na počátku roku 1918 jsem se vrátil do Prosetína. Pelíšek již starostou nebyl, obecní úřad vedl Prudký č. 12. Když jsem se dozvěděl o vyhlášení České samostatnosti, potkal jsem na návsi paní Procházkovou. "Máme Československou republiku" sděluji. Pohodila hlavou a odpověděla: "Jedna banda odešla a druhá přišla".

Na večer jsem svolal mládež, abychom si rozdělili úkoly na nedělní slavnost. Vybírám básně, píši pro některé menší projevy, sám si ponechám hlavní řeč. Slavnost se vydařila. Já poprvé poznal pocit řečníka, který zná obsah svého projevu a zahoří při jeho formulaci.

Žofa Svobodová, rozená Švandová - přepis z rukopisného záznamu z r. 1975

28. října 1918

Co to bylo radosti, vždyť bylo po válce. Zprávy o tom přinášeli vojáci, kteří se z vojny vraceli domů. Nebylo rozhlasu.

To se musí nějak oslavit! Ani my na dědině jsme nechtěli zůstat pozadu. Pan řidící Štěpánek s mládeží sestavil program. Na rychlo sehnaná muzika zahrála u hostince pochod - celá dědina se zúčastnila a šli jsme utopit do rybníka orla. Vpředu jel na koni Karel Vašíř od pluku Svobody a Vl. Procházka. Karel Šenkýř nesl orla. V blátě jsme se topili, co ho bylo ale nikomu to nevažilo. U rybníka se všichni ztišili a K. Šenkýř se slovy: Zhyň císařsko-královská rakouská obludo - hodil orla do rybníka za velikého gáсотu všech. S hudbou jsme se navrátili a všichni přirozeně se hrnuli do hostince, kde řidící Štěpánek měl krásnou přednášku o naší mladé československé samostatnosti. Olga Frydřichová a Oldřiška Prudká přepásané trikolory přednesly vlastenecké básně. Vzhůru ji hlavu národe a jiné. Po vyčerpání programu byla taneční zábava až do rána.

Mládeže z okolí tu bylo hodně, i z Tasovic. Jen pěvecký kroužek narychlo nic nesehnal. Všichni chlapi mladí i starší byli na vojně. ale k 7. březnu jsme se naučili a zpívali dvojhlasně:

Ké květům jámiž ti národ ~~xžxžixkixx~~ vděčně ti věncí hlavu,
jáš zpěv jenž posvěcen je láskou ti pějě slávu

Buď tobě sláva, buď tobě sláva, buď sláva ti a buď nám zdráv!